

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden pénteken egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 4 frt, félévre 2 frttal fizethetnek elő, negyedéves előfizetés el nem fogadtatik.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az
ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ
(Dr. Hintz György, e. pénztárnokhoz),
a lap szellemi részét illető közlemények az
ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ
(Gamauf Vilmos, e. titkárhoz)
czímzendők.

A hirdetési díjazabályzatot lásd az utolsó lapon

Szerkesztő bizottság: elnök **Paget János**; **Berde Áron**, **Szabó Samu**, **Szentgyörgyi József**, **Vörös Sándor**,
felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos**.

Tartalom: A burgonya két leghatalmasabb ellensége korunkban. Parádi Kálmán. — Üdvös társulás a borászat terén. — A monostori sajtak pincei kezelése. Szakács Péter. — A lépfene ló- és szarvasmarhánál. Rösler Károly. — Van-e nagy értéke a szalmának a mezőgazdaságban? Walter Lajos. — A töviszuró gébics. Ébner Sándor. — Fagyos burgonyát értékesíteni. — A fák jegyzésének egy új neme. — A háromszéki marhavészről. — Hibaigazítás. — Vidéki gazdasági tudósítások: Bányabükk. — Dicső-Szent-Márton. — Piaczi árak. — Hirdetések.

A burgonya két leghatalmasabb ellensége korunkban.*)

(Colorádobogár és burgonya penész.)

A Colorádobogarak tömeges vándorlása az atlanti tengerpartok felé még folyvást tart; mily könnyen megtörténhetik, előadó nézete szerint, hogy Boston, New-York és Baltimore kikötő városokból, a kereskedelmi forgalom fonalán, újra áthozatik valamelyik német kikötő városba. A bogarak szívós élete e lehetőség mellett bizonyít, mivel kísérletileg ki van mutatva, hogy táplálék nélkül is 6 hétig élnek és Canadából a postán Londonba szállított példányok élve és épen kerültek a megrendelők kezébe. Kisdek petéinek különféle kereskedelmi holmin való behozatalát pedig ellenőrizni épen lehetetlennek tartja előadó. Az átszármazás gyanuját növeli még az a szárnyaló hír, hogy New-York partvidékeit is széltiben ellepte már a Colorádobogár. Ezt Lachlan, angol tudós is megengedi, ki különben e nyár folytán tartott felolvasásában kételkedik a felől, ha valjon képes-e a Colorádobogár alkalmazkodni az angol nedves idő-

*) A kolozsvári orvos-termesztudományi társulat természet-tudományi estélyén, f. é. october 13-án, Parádi Kálmán által tartott előadás kivonata, melyet a t. szerző szives előzékenysége folytán közlünk.

Szerk.

járáshoz; ő veszedelmesnek tartja a continentalis tartományokra, de nem Britanniára nézve.

Előadó igen valószínűnek tartja, hogy lesz még alkalmunk színről-színre látni a már ismeretes vándorlegényt burgonyaföldeinken. És az nem is lesz az első eset, hogy akár a kulturnövényekre, akár az emberre kapott parasita világpolgárrá lön. Azért azt az óhajását szeretné teljesedve látni, hogy e hirhedt vándorlegényt és üldöztetése módját földmivelő népünk és minden iskolás gyermek jól ismerje, hogy megjelenése első perceiben kiki tudja, mi a teendője; mert — nézete szerint — a legkönnyebb és legoleosóbb irtó mód a tulszaporodása előtti üldöztetés. Tudomása szerint, nemzeti kormányunk ezen értelemben intézkedett és meg is bizta a gazdasági tanintézetek szakférfiait az örökóddal. Előadó felfogása és tapasztalata szerint csak akkor lehet áldásos gyümölcse a magas kormány örökóddának és a szakférfiak buzgalmanak, ha földmivelő népünk bizalmára számíthatnak. Sajnos, mert igaz, hogy hazánkban, de másutt is, az elfogult sokaság még mindig rosszul felfogott érdekeit látja kockáztatva, midőn a tudomány vívmányaira alapított utasítások szabják meg neki valamelyik elemi csapás elhárítása módját, különösen, ha szigorú következeteséget, ideig-óráig tartó munkásságot avagy költséget kell áldozatul hoznia. A lassu hatást, az óvó eljárások értékét nem veszi észre, ő előlegezni mit sem akar, nekie frappans eredmények kellenek és azért kacagja a tudomány emberét, ha a milliokra felszaporodott egereket, sáskákat, phylloxerákat és a tengernyi rozsdát egy varázsütéssel meg nem semmisítheti. Például felhossa, hogy tavaly a burgonyatermés igen hitvány volt, Kolozsvár vidékén pedig éppen megsemmisült, úgy, hogy Kolozsvárt és vidékét Debreczen meg a Nyír környéke tartotta burgonyával. E csapás igazi oka a burgonyapenész vala; ez és elhárítása módja eléggé ismeretes és a maga helyén ismertetve is vala, mégis földmivelő népünk a fagnak tulajdonította és tulajdonítja mai napig is a szenvedt kárt. Ezen elődi gombafaj

bizonyára tönkre teszi vala az idej termést is, ha a hideg tavasz vissza nem veti fejlődésében a nyár derekára, mikor a rendkívüli szárazság miatt már ártalmára nem lehetett a burgonyaveteménynek. Ime, mily keményen bosszulhatta volna meg magát népünk elfogultsága, ha az időjárás véletlene közbe nem jön!

Előadó szerint a földnép jóhiszeműsége és bizodalma a tudomány vívmányai iránt nem megvetendő tényező az állam háztartásában, nélküle hajótörést szenvednek a legszebb tervek és utasítások, azért kell törekednie az iskolának és minden mivel embernek, hogy megnyerje a sokaságot az ismereteknek és az ismeretek gyakorlati ságára iránt azok bizalmát.

Ezek után előadó a burgonyapenyész (*Peronospora infestans*) ismertetéséhez fog, mely a burgonyarothadás czimén ismeretes betegség okozója. Felhozza, hogy két hazai lapunk nem régen azt híresztelte róla, hogy az idén meglepte a földi eper zöldjét és el is pusztította azt sok helyen. A betegség megjelenésének ideje — nézete szerint — az időjárástól és a vetés idejétől függ. Sok buvár június közepétől július közepéig látra legfeltűnőbb jeleit és pusztítását; tavaly például határunkon közvetlenül az országos fagy után a gumók zsenge másodhatásai szolgáltak neki melegágyul, a miért június végén már összefonnyadt a burgonya zöldje. Egyébiránt nálunk, a hol a tavasz rendszeren esős és hideg és a hol csaknem egyszerre lesz nyár, e betegség többnyire július másik felében és augusztus elején éri el tetőpontját a mit előadó a burgonyatermelőkre nézve nagy szerencsének tart.

Miután előadó a burgonyapenyész fejlődését és életmódját részletesen megismertette, áttért az alábbi gátló körülmények taglalására.

Szerinte a burgonyapenyésznak, mint belső parazitának elterjedése meg nem gátolható oly harcziás durva módon, mint a Colorádobogáré. Temérdek kísérlet husult meg ez érdekmében és csupán azon óvó eljárások biztosítanak számbavehető eredményt, melyek élet és fejlődéstani viszonyaiból közvetlenül folyanak.

A kipusztítása végett alkalmazásba hozott sokféle mérég, a burgonyaleveleknek kénvirággal való behintése, mind hiába való, drága, sok esetben pedig magának a burgonya veteménynek is ártott. A legújabb időben alkalmazásba jött petroleum, szén és mézporral keverten, szintén árt a burgonyának. Hasonlólag ok nélkül való a Güllich-féle vetésmód, mely szerint egy-egy burgonyafészkeknek 4 □ meternyi kiterjedésű körülárokolt domb lenne emelendő, melyben a fiatal gumók is magasabban fekédnének a rendszeres talaj szintjénél, a gombaspórák pedig a víz által az árkokba mosatva távol tartatnának a burgonya fészkektől. Hiábavalónak, sőt károsnak bizonyult be azok törekvése is, kik a betegség okát a burgonya vetemény hiányos táplálkozási viszonyaiban keresték és azért kövér trágyával, légmentartalmu vegyületekkel, foszfatokkal és kálisókkal dolgoztak ellene. Mindezek sokak által megpróbált és czéltalanoknak bizonyult védő módok, miket tájékoztatás végett felhozni szükségesnek tartott.

Ellenben, kiváló súlyt kívánna fektetni a következő gátló körülmények szemmel tartására:

1.) Minthogy a kövér időjárás a gazda-növény táplálkozó szerveinek buja tenyészetével jár együtt és így a folyton képződő zsenge képletek igen alkalmas tanyái a burgonyapenyészek és minthogy száraz időjárás mellett a gazda-növény zöldrészeinek szövetelemei, a sejtek falai, igen korán és nagy mérvben kérgesítettnek be ásványi részecskéktől, a felületesen fekvők pedig részben elparásodnak és levegővel tellenek meg, a mi miatt a spórák csiratömlői be nem hatolhatnak a levelek szövetébe: azért tapasztaljuk, hogy a betegség nedves időjárás mellett és vizes talajban gyorsabb és nagyobb kiterjedést vesz, míg száraz időjárás az elterjedését megakadályozza. E kétségbe nem vonható tapasztalati adatokból azt a tanulságot meríthetjük, hogy a burgonyát, járvány idején, száraz természetű, nyílt és szellős területen fekvő földbe kell vetni; ennek hiányában pedig alagsövezés által elvezetni a burgonyaföld tulságos víztartalmát.

2.) A gumókat tudvalevőleg parareteg borítja be, melyet közönségesen a gumók héjának vagy kérgének nevezünk. Ezt, ha jól ki van fejlődve és sértetlen, nem képesek áttörni a gombafonalak; ezek rendszeren csak a sebhelyeken és a szemek hajtásain törnek elé. Azért fontos körülmény a baj elhárítására nézve a vetés késleltetése, mert a jól gondozott és a szokottnál későbbben vetett gumók szemekének érettebb a szövete, minél fogva az előrehaladott időjárás meg az állandóbb meleg hatása alatt maguk a szemek oly gyorsan nőnek és megizmosodnak, hogy a gomba myceliumai bennük fölfé terjeszkedni nem képesek. Továbbá feltétlenül követelendő, hogy — járvány idején — feldarabolt gumók ne vettessenek és hogy az elvetendőképek és egészségesek legyenek.

3.) Az ugynevezett „korai burgonya“ aratásához is rendszeren oly körülmény fűződik, mely szintén kedvez a gomba elterjedésének és ez az, hogy a gumókat, kivált a kisebbek, apránként szedik ki a földből, a mi mellett az érett burgonyaszárak zsenge oldalhajtásokat hoznak, melyek a gomba vegetálásának kedveznek. Ha tehát a korai burgonya zöldje valóban meg van támadva, legjobb, ha az a gumók kifejlődése után lekaszállatik és elégettetik, mert a gumók megérnek nélküle is.

4.) A termés mennyisége és minősége függ sok tekintetben a burgonyafajtától, melyet magunk választunk és elvetünk. Nem mindenik fajta egyformán fogékony e betegség iránt. Tapasztalati tény az, hogy a fehér gumókba inkább telepszik a burgonyapenyész, mint a veresekbe. Ugyanis, a fehér és gyenge kérgű fajták kevesebb keményítőt, de több fehérjét (protein-kristályokat) meg oldott szénhidratokat tartalmaznak, mint a vastag kérgű veres fajták; azért mellőzendők — járvány idején — a fehér fajták, mint a melyekbe könnyebben hatol be a gomba és kedvezőbb vegytartalmuk miatt gyorsabban is fejlődik ki az azokban, mint a vastagabb kérgű rózsás-és kékszinű fajtákban. Nagyon óhajtandó volna, hogy a burgonyatermelők oly fajták előállításában fáradsanak, melyeken a burgonyapenyész erőt nem vehetne.

5.) Nem czélszerű a burgonyaföldeken, vagy ezek szomszédságában képződött trágyát a burgonyaföld javítására fordítani. Nem ismerjük ugyan még a gomba téli sporáit, mégis igen valószínűnek tarthatjuk, hogy beteg gumók is kerülnek a trágya közé, vagy a gombaképletek közvetlenül vitetnek szél és eső által a korhadó növényzetre, melyben áttelelvén, tavasszal a trágyával együtt a föld alá kerülnek és megtámadják az új vetés fiatal gumóit. Bizonyítékul felhossa Kolozsmonostoron szerzett tapasztalatát, mely szerint tavaly Kolozsmonostoron is a burgonyapénész pusztított, de egyszersmind a káposzta is elrothadt a nedves időjárás következtében. A rothadt káposzta sok más korhadt növényzettel együtt trágyául használtatott fel az idei burgonyavetés alá. Folyó évi július havában megjelent a gomba a burgonyavetemény zöldjén, de a szerfelett nagy szárazság meggátolta, sőt elfojtotta fejlődését; a vetemény zöldje általában ép és egészséges maradt. Aratáskor azonban kiderült, hogy szépen zöldellő fészkek rothadt gumókat rejtnek maguk alatt, különösen a jól trágyázott helyeken. Nyilvánvaló, hogy ott a száraz és a levelek némelyikére beteg anyagumból került felfelé a gomba, ellenben az új termés rothadását a trágyában áttelelt gombaképletek idézték elő.

Végül kiemeli előadó a burgonya penész életrendjének azon reánk nézve előnyös oldalát, mely szerint itt, Európában, igen hű kísézője gazdájának és legalább eddigelé nem tapasztaltatott, hogy a burgonyán kívül más növényeken is vegetált volna. De Bary, a mykologia nagymestere, alig tenyészthette mesterségesen a burgonya közeli rokonán, a keserédes csucsorón (*Solanum dulcamara*), holott a *Peronospora* számos más fajtája igen különböző kerti és mezei növényeken élőszkodik. Ha valjon igazán *Peronospora infestans* volt-e, mely az idén néhol a földi eper zöldjét állítólag elpusztította, az bebizonyításra vár. Előadó szorgos utánjárás mellett sem vette észre, hogy az ideje, Kolozsvár határán, a földi epret valami gomba pusztította volna.

Parádi Kálmán.

Üdvös társulás a borászat terén.

Az országos magyar gazdasági egyesületben már többször megpendült azon eszme, hogy borászatunk emelése első sorban a közös, egyöntetű és okszerű pinczekezeléstől függ és végre sikerült is egyelőre a gellért- és sashegyi szőlőbirtokosok közreműködésével egy „pinczeszövetség”-et alapítani, mely ha helyét megállja, kétségkívül számos utánzóra is fog találni. A „Weinlaube” october 15-iki számában, Fischer Mór az általunk is alább közlött alapszabályra néhány talpraesett észrevételt tesz, főként sokalja a 2-ik pontban felsorolt kezelési díjat, — mi is osztjuk e nézetet, de azt hisszük, hogy a praxis miundezen segíteni fog és rövid idő alatt helyreigazítja a netáni téves feltevéseket! — Maga az alapszabály így hangzik:

A gellérthegyi pinczeszövetség alapszabályai.

1. Az országos magyar gazdasági egyesület egyenes viszonyba lép a gellért- és sashegyi szőlőbirtokosokkal, mely szerint ezeknek, borait-gellérthegyi pinczejébe kezelésre befogadják.

2. A bortulajdonosok tartoznak a beadott borok után pinczehasználat és kezelési költségek fejében hectoliterenként és évenként, míg a beadott bor a 300 hectolitert meg nem haladná (a tiszta bor után, számítva) 1 frt 50 krt; ezen mennyiségen túl pedig 1 frt 20 krt az egyesület javára fizetni.

3. A borok egyöntetű kezelése a budai országos vinczélér- és pinczemesterképezde igazgató tanárának közvetlen felügyelete alatt, az említett képezde növendékeinek igénybevételével történik; jogában áll azonban minden egyes bortulajdonosnak kéthetenként az igazgató által meghatározandó napon a kezelésről és a borok állapotáról magának személyesen meggyőződést szerezni.

4. A boreladást az igazgató közvetíti, miről a bortulajdonosokat előlegesen értesíti; szabad azonban ezeknek saját bormennyiségüket külön, az igazgató közvetítése nélkül is eladniok. A tiszta nyereségből, mely a must piaci árának és az összes kezelési költségeknek az eladási árból történt levonása után mutatkozik, egyelőre 15 % az igazgató jutalékát képezi.

5. Azok, kik boraikat ezen közös pinczébe be akarják adni, tartoznak ezen szándékukat a mennyiség minimumának megfelelésével a képezde igazgatójának előlegesen bejelenteni.

A kezelést illető szabályok.

6. Az igazgató felügyelete a szüretelésnél kezdődik; szabályzatot fog kidolgozni ennek okszerű vezetése iránt és a pontos teljesítést ellenőrzi.

7. A közös pinczébe kezelésre csakis törkölyös must vétetik fel; a törköly a tulajdonosok javára a pinczénél feldolgoztatik.

8. A must átvétele az egyesület pinczejében történik; az átszállításhoz a lajtot az igazgató szolgálhatja. Külön megkeresésre az igazgató kész a szüretelési eszközöket — a mennyiben ezt saját intézeti munkái elhanyagolása nélkül teheti — kölcsön adni.

9. A must átvételekor annak czukortartalma meghatározatik és értéke a czukorszázalékok szerint számítottatik. Legkisebb czukorszázaléki foknak 18 sulyszázalék vétetik fel. A borok eladásánál ugyanezen czukorszázaléki fokok szerint fog a borok ára a tulajdonosok közt felosztatni.

10. A borok az egyesület vignetteje alatt, mint a budai pinczeszövetkezet termése bocsáttatnak áruba.

11. A szükséges hordók a beadott bor arányában a bortulajdonosok által adandók, tulajdonjoguk ezekre megmaradván; ezek az igazgató által előleges megvizsgálás után vétetnek át és a tulajdonos névjegyével láttatnak el.

12. A bortulajdonosoknak jogukban áll, legalább is egy éves borukból saját használatukra két hetenként az igazgató által meghatározandó napon husz liter bort palaczkokban kivenni. Ezen mennyiség után az eladási száztóli, az eladási átlagos ár szerint számítottatik.

13. Az igazgató által eszközölt eladás után befolyt összeg a betett bor és illetőleg annak volt czukorszázaléka arányában (L. 9.) az egyes tulajdonosokra kiszámítottatik, azonnal takarékpénztárba tétetik és minden év január és július hó

2-án az orsz. gazd. egyesület központi pénztáránál az igazolt tulajdonosok által felvehető.

14. Ezen szabályzat egy-egy példánya az országos magyar gazdasági egyesület elnöksége és a borbetevő által aláírva a szerződő felek közt kicseréltetik; a betett bormennyiséget azonban az igazgató nyugtázza és az egyesek számláit is ugyanő vezeti, valamint kivonatban minden félév végén a bor-tulajdonosoknak megküldi.

A monostori sajtnak pinczei kezelése.

A monostori sajtnak pinczei kezelése, mely csakis ezen sajtnemnél gyakoroltatik, különös figyelmet érdemel, ugyanis:

A 24 órás szárítás után a sajt egy jó nedves pinczébe vitetik, hol nagy fedeles szekrényekben egymás felett álló polczokra rakatik, — természetesen egy szekrénybe több és kor szerint csoportosítva — azonban úgy, hogy egyik sajt a másikat ne érintse. Ott mindennap egyszer megforgatva, 3—4 hét alatt felületén finom, pehelyszerű szürke penész képződik és a gummihoz hasonlóan ruganyossá válik, a mi jele annak, hogy a sajt már teljesen elkészült és élvezhető és ezen sajt az, mely a kereskedésben és a közönség előtt monostori sajt név alatt ismeretes.

A forgatás — és úgy más nemű kezelés alkalmával is vigyázni kell nagyon, hogy a sajtról a penész le ne horzsoltsáék, mivel ez a sajt jóságára nagy befolyással van. A sajtnak pedig bárminemű megsértése, vagy talán megrepedezése — a vigyázatlan kezelés miatt — épen megromlását idézi elő.

Beéredés után is a sajtot jó nedves helyen kell tartani és hetenként 1—2-szer mulhatlanul meg kell forgatni. A száradástól különösen óvandó, mert ha héja megkeményedik, finomságából veszít és ilyen állapotban könnyen meglepi az ugynevezett sajt atka, mely igen nagy kárt okoz benne. Hogy a tisztaság szintén főtényező, azt említenem is felesleges.

Ha most, midőn a sajt már teljesen elkészült, vizsgálat alá vesszük, úgy találjuk, hogy — külsőleg tekintve — felülete egészen sima, ment minden redőtől; a rajta lévő penész miatt pedig kinézésre, úgy szintén tapintásra bársonyszerű és a gummihoz hasonlóan ruganyos és kissé ragadós.

Belsőleg pedig megszelve: héja vékony, állománya sárgás színű, kissé lyukacsos, különben finom összeállású, kellemes szaga és izü.

Most már egy visszapillantással megítéljük azt is, hogy a minap elsorolt osztályok közül, melyikhez tartozik leginkább az itt leirt sajt. Nevezetesen:

A tej minőségére nézve kövér sajt, a készítési mód szerint pedig a nem főzött, sózott és sajtolat kemény sajtok közé tartozik. Külömbözik azonban azoktól a penésztés, egyáltalában a pinczei kezelés által, mely azoknál nem létezik és abban, hogy míg azok állandók, tehát huzamos időn át eltarthatók; ez csak azonnali fogyasztásra alkalmas, hosszabb ideig el nem áll.

A gazdasági tanintézet az egész tejelési idő alatt csakis ezen sajtot készíteti, azonban ősszel, mikor a juhok teje is vajdúsabb, a legfinomabb szokott lenni.

Nagybani elárúsítása Kolozsvárt történik. „Csiki testvérek” jó hiteli fűszerkereskedésében.

Szakács Péter.

A lépfene ló-és szarvasmarhánál.

A lónál a lépfenének 3 alakját szokták megkülönböztetni és pedig 1.) gutaütéses, 2.) lépfeneláz és 3.) kórtermény lerakódás kívül-belül, ez a typhus vagyis hagymáz, mely elnevezés azonban nem egészen helyes.

1.) A mi az első alakot illeti, erről következőket mondhatni: az állat látszólag egészséges, azonban nemsokára reszketni kezd, lerogyik és kevés idő múlva elpusztul, ez azonban lónál a ritkaságokhoz tartozik. Bonczoláskor találjuk a kátrányos vért és nagyobbodott lépet.

2.) Lépfeneláz, ez heveny lefolyású, nagy foku lázzal kezdődik, a légzés és ütérverés siettetett, az orrtakhártyákon vérömlőnyek láthatók. Bonczoláskor kátrányos vér és nagyobbodott lépen kívül a sziv és vese táján a kocsonyaszerű izzadmányt találhatni.

3.) Kórterménylerakódás és pedig az, a mely egyszerre kívül és belül történik. Gyomor és bélhurut tünetek mellett lép fel, az állat bágyadt, szomorú, nem eszik, hideg borzongatások támadják meg összekötve lázzal, mely azonban nem nagy foku (rendes hőmérsék 38° Celsius), a légzés siettetett, bélsár lerakódás gyakori és némelykor nyálkás. Néha 1—2 óra, máskor 1 nap múlva, hirtelen daganatok támadnak és pedig vagy körülirtak vagy laposak; elsőnek sajátságuk az, hogy hirtelen nőnek, kemények és fájdalmasak, napokig sőt hetekig is tartanak, ez azulán bőrtypus. A nyak, a fej és a has alsó részén némelykor hirtelen téisztás daganatok támadnak úgy annyira, hogy az állatot egészen eltorzítják és így megeshetik, hogy a tulajdonos rá sem ismer állataira; a látható takhártyákon vérömlőnyek láthatók; ezen daganatok ép oly gyorsan elenyésznek, mint a hogy keletkeztek és ekkor az állat nagy fájdalmat mutat, kólika tünetek jelentkeznek, mivel ezen carbunculusok a béltakhártyába húzódnak és ha a láz nagyfokú és az ütérverés siettetett, akkor rendesen beáll a halál. A kólika tünetek mellett azonban nem hogy szorulás, hanem hasmenés van jelen, sőt a bélsár némelykor vér-csikot is tartalmaz. Ha a daganatok hosszasan tartanak, akkor a végtagok hajlásában, mint a csánki-születen a bőr felfakad és ott üszögös roncsolások jönnek létre, az ily állatokat nem érdemes gyógyítani, mivel a gyógykezelés 1/2 évig, sőt tovább is tarthat.

Gyógykezelés: Régebben a hashajtókat és később az összehúzó szereket ajánlották, ujabban és most is a carbolsav van alkalmazásban és pedig mind belsőleg, mind pedig bőr alá, egy nagy állatra belsőleg 10 gramm tisztított carbolsav 100 rész vízzel keverve 3 napjába, azonkívül 1% solutióból 100 grammot egyszerre bőr alá, ezt legjobban eszközölhetni a Pravaféle fecskendővel. Kábultság ellen használunk hideg jeges borogatásokat a koponya tájra; a daganatokat helyükön kámfor szesszel megtartjuk, ha üszögös roncsolódásokat találunk, akkor chlormész oldatot, carbolsavat vagy hyper mangankalit használunk és pedig chlormészből 15 gramm egy meszely víz-

re, carbolsavat olajjal 1 : 20, néha tisztán égetésre. A tésztás daganatoknál óvakodni kell a késtől. A beteg állatok szorosan elkülönítendőek. —

A szarvasmarhánál is, mint a lónál körtermény lerakódás nélküli és lerakodási lépfenét észlelünk, elsőhez tartozik a gutaütéses és lépfenéláz; a tapasztalás azt mutatja, hogy eleinte a gataütéses esetek a leggyakoribbak, a lépfenéláz szarvasmarhánál rendszeren hat napig tart. Belső részekbeni lerakódások:

1.) Nyelvlépfene, lépfenéláz tüneteken kívül a nyelv és szájtakhártyán fekete kékes hólyagok mutatkoznak, melyek hirtelen nőnek és nem ritkán tyuktojás nagyságot érnek el, tartalmuk a gyomorba jutva halált hozó, ezen tartalom által történik leginkább az infectió. Gyógykezelésük abból áll, hogy felszurjuk, a hólyagok helyét megégetjük.

2.) Belpokolvar vagy ágyékvér, kocsonyás lerakódás az egész végbél takhártyáján, a bélsárban fekete kátrányos vér és a végbél kidudorodva, ezen alak majdnem mindig halálos. Ha gyógyítani akarjuk, akkor a beteget nagy felügyelet alatt kell tartani és a bélsárnak kézzeli kiszedését sehogys sem szabad megengedni, a keresztájra hideg borogatás, a végbélbe pedig hideg allövet a legjobbnak bizonyult eljárás. Külső lerakódásoknál, melyek körülírt daganatokból állanak ezeknek megsemmisítésére jó eljárás, tömény savak ugymint carbolsav, kén vagy salétromsav alkalmazása, ez utóbbi legjobb. A tüzes vasat alkalmazni nem szabad.

Rösler Károly.

Van-e nagy értéke a szalmának a mezőgazdaságban.

Hogy a szalmának különösen nálunk, a hol a mesterséges takarmány termesztése még igen kis mérvben van elterjedve, állataink takarmányozásánál nagy szerepe van, azt hiszem mindenki elismeri. Ott, hol a mezőgazdaság már magasabb fokon áll, a hol belterjes gazdálkodást üznek, ott a tápdúsabb takarmányok termelése által a kalászos növények és így a szalmatermelés is kisebb térre lett szorítva. Ezen változás a megváltozott viszonyokon alapszik; nagyobb lévén a talaj értéke, nagyobb a gazdasági állatok és termények ára; a tápdúsabb takarmányok előállítására vagy beszerzése, ha többbe is kerül, mégis kárral nem jár, azonfelül a tápdúsabb takarmányból értékesebb trágyát nyervén, ez ismét azt eredményezi, hogy kisebb területen is annyi vagy még nagyobb hozamot adnak a kalászosok, mint az előtt a nagyobb, de kevésbé jól mivelt területen.

A szalma fontossága már a régi korban is elismertetett. Így Sinclair angol gazda már ezelőtt 100 évvel azt állította, hogy a szalma értéke függ azon időtől a melyben feléltetett. Ha más, vizenyős takarmánnyal p. o. répával, burgonyával rendelkezik a gazda, akkor november havától kezdve egész márcziusig bátran éthet szalmát és különösen zab, borsó vagy más hüvelyesek szalmáját, ezekkel pótolhatván a szénát. Koppe híres német gazda ökreit egész télen át kevert rozs és árpa szalmával szecsának felvágva etette és saját vallomása szerint az ökrök nem voltak ugyan kitünő állapotban, de a célnak, a

melyre tartattak tökéletesen megfeleltek. Szántás alkalmával az előbbeni takarmány bizonyos mennyiségű burgonyával pótolta. Némethonban, de Magyarországon is sok juhászatban csaknem egész télen szalmával él a juh és különösen a meddő, hogy az ilyen takarmányozás a gyapju rovására történik, azt tagadni nem lehet. Távolság legyen tőlem a gazdáknak ajánlani akarni, hogy marhákat tiszta szalmán teletessék, mert ez úgy is több helyen fordul elő, a mint kívánatos volna. Az így áttelelt állatok sokszor szánalomra indítják a szemlélőt és ha törvényeink az állatkinzásra is kiterjednének és az erre kiszabott büntetés szigoruan alkalmaztatnék; nem egy gazda szerepelne az állatkinzók sorában. Szándékom csak kitüntetni, hogy a szalma maga idejében és okszerűen kezelve és különösen más alkalmas takarmánnyal keverve igen jól felhasználható takarmány anyag és így nem megvetendő értékkel is bír; különösen pedig takarmányszükévekben. Így p. o. ha a szalmát szecsának felvágva repce- és lenpogácsával keverve eteljük marháinkal, csaknem minden az állattartással összekötött cél elérhető. Bámulnunk kell, a midőn azt halljuk, hogy a repce és olajpogácsa, mely olajgyárainkból kikerül, nem nálunk, hanem külföldön fogyasztatik el!

De eltekintve a szalmának tápértékétől, fontos ez azért is, mert alomnak használva kipótolhatlan anyag és mentől jobban almozunk, annál több trágyát nyerünk, — megjegyezvén azonban, hogy a szélsőségig mennünk nem szabad, — mert ha feleslegesen almozunk, a trágyatömeg ugyan nagyobb, de rosszabb is lesz. A trágyának vizes részeit egy anyag sem képes magába úgy felvenni, mint a szalma.

Walter Lajos.

A tövisszuró gébics.

(Neuntödtér, *Enneoctonus collurio*.)

Többféle gébics tartozkodik nálunk, valamennyi világrészben körül belül 150 faj ismeretes.

A gébicsek általában veszedő természetűek, bátrak és öldöklők; más madarak énekét utánozzák, élelmük rovarokból, apró madaraktól és emlősökből áll, melyek általuk ágak közé helyeztetnek vagy tövisre — mint valami nyársra — huzatnak.

A gébics háttollazata rozsdás barna, begye és melle rózsaszínű, csőre fekete, vastag, kampós, a himnek feje feltünő nagy és szürkés, mint a galambnál. Legkedvesebb tartózkodási helye, valamely bokornak kiálló levélnélküli ága vagy száraz galy. Jellemző, hogy farkát szünet nélkül mozgatja. Az emberek nem kerüli; illetőleg nem fél, ha közelébe jönnek, e mérészsége miatt könnyen elejthető.

Jöllehet a gébics rovarokkal táplálkodik, de csak akkor, ha más élelmi anyag nem kínálkodik. Általa elcsipett bogár, hernyó, kukac, tücsök stb. nagy ügyességgel tövisre szuratik és innét kapta elnevezését is.

Újabb időben tett megfigyelések szerint a gébics öldöklő és veszedelmes madárnak bizonyult; a gazda és kertész mind- eddig rovarpusztítása miatt és a miatt is, hogy oly bizalmasan közeledett feléjük, nem tartotta kártékonynak, de mióta roá bi-

zonyult, hogy különös kedvelője a zenéreknek, kegyvesztetté lett és üldözendőnek nyilvánított. Türelme bámulatos. Ha madárfészekre akad és látja, hogy a tojásból még nem kelt ki az apró ivadék, naponta ellátogat, figyelemmel kíséri és mi-helyt kikelt a tehetetlen kis madár, addig leselkedik, míg csak ki nem lophatja fészekéből. Hiába berzenkedik és védelmezi fiait a kis énekes, a gébics tuljár az eszén, mert míg étkes fiai számára ételmet keresgél, addig a vérszomjas gébics kiüríti a fészek tartalmát.

Minden embernek, de leginkább a néptanítók és községi előjáróknak kötelességük és hivattak arra, hogy a gyermekeket és népet felvilágosítsák a gébics kártékonyágáról, továbbá ugyan ők buzdítolag működhetnek, hogy a tövisszuró gébics irtassék és üldöztessék.

Az apró zenérek és éneklő madarak kevés kivétellel kizárólag rovarokkal táplálkoznak; minthogy a gébics a rovar-évo madarakat, tehát legjobb barátainkat pusztítja: ellenségünké lett, az ellenséget pedig minden körülmények között keves-bíteni elodázhatlan feladatunk.

Ébner Sándor.

Fagyos burgonyát értékesíteni.

Megfagyott burgonyát igen jól lehet elartani és értékesíteni, ha azt megfőzzük és verembe beverjük, mely állapotban szarvasmarhának és sertéseknek igen jó takarmányul szolgál; a veremoldalait és fenekét czélszerű deszkákkal, vagy ezek hiányában szalmával kibélelni a végett, hogy a burgonya közé föld vagy porond ne elegyedjék. A főtt burgonya a gödörbe töltetik és jól lecsömszöltetik; megtelven a gödör, azt először szalmával, azután földdel befedjük. Az így kezelt burgonya megsavanyodik és a nélkül, hogy elromolna egy egész éven át eltartható.

A fák jegyzésének egy új neme.

Egy erdélyi gazda erről a következőket írja: „Ujabb tapasztalataim egyikét vagyok bátor közleni önnek, t. i. a fák könnyű és gyors jegyzését a faiskolában, ugyszintén az állandó elültetett fákét, ha azok legalább egy évig jól és tartósan állanak. Nem tudom ugyan, hogy tapasztalatom új-e, de annyit igenis, hogy én egyszerűen és czélszerűen állítottam össze magamnak és hogy még eddig mindig helyesnek bizonyult be. A pergamentpapírról, melyet jelenleg a befűzött gyümölcs be-kötésére nagyban használnak, tudjuk, hogy a legtöbb erős vegyi behatásnak ellentáll és hogy különösen a levegő és víz reá hatással nincsenek. E tulajdonsága ösztönözött engem arra, hogy azt a jegyzésre használjam fel. Az írónást vízrel le lehet mosni, e szerint ez nem lehet tartós, a közönséges tinta jöllehet egy év lefolytával még kivethető, azonban a nap és eső az írást sárgára változtatták, nem úgy azonban a jó alizárin tintát, mely még folytonosan fekete. A gyantatinta is alkalmas. Az alizárintinta, egy év múlva is úgy néz ki, mint, melyet az

idén irtam, csak a papir egy keveset ráncosabb, különben még egészen ép és sértetlen. A felkötésre forró lenmagolaj — firniszba mártott, erős fehérítetlen fonalat használok.“

(F. g.)

A háromszéki marhavészről

még a következő részleteket közölhetjük:

Folyó hó 3-án jött át a törcsvári szoroson egy nagy csoport oláhországi szarvasmarha, melyből Brassómegeye és Erdővidék néhány községébe vásároltak össze a mézárszékek számára. Mintegy 78 darabot brassói kereskedők elküldöttek Kőrispatakra, — Sepsi-Szent-Györgytől mintegy fél órai távol-ságra eső községbe, — hol a Bogdán testvérek szeszgyárában lettek volna hizlalandók. Azonban a marhák korán érkeztek meg, mielőtt a szeszfőzés megindult volna és hogy vissza ne kelljen hajtani a marhákat, Sepsi-Szent-György határában az Olt partján egy felől fűzfával tömötten kerített, másfelől a víz folyása felett emelkedő meredek mart által minden közlekedés-től és a csorda járásától elzárt kaszálót adtak a Bogdán testvé-rek legelőül; ezenkívül Kőrispatak községébe is maradt né-hány darab a vágószékre. Az említett kaszálón — neve Tibald kosár — betegülési esetek fordultak elő, a mi sepsi-szent-györ-gyi felső népiskolai igazgató Tarczali Endre urnak véletlenül tudomására jutván a kaszáló tulajdonosa által, nevezett igazgató komolyan figyelmeztette a nagyméltósága ministerium által a marhavészre vonatkozólag közzétett rendelet és figyelmeztetés-re és utasításul adta, hogy állatorvos által vizsgáltassa a betegeket, addig pedig a legelőről ne távolítottassanak el a marhák. Ezen az uton jutott a mutatkozó veszély a városi rendőrség tudomá-sára, mely azonnal intézkedett és az állatorvosi kar által rö-gtön constatalva lett a marhavész. Megyei közigazgatásunk azonnal erélyes intézkedéseket tett, hogy mindazon községek, melyekbe ilyféle marhák vásároltattak a közlekedéstől elzáras-sanak és egyáltalában a legnagyobb, a legdicséretesebb erélyt fejtette ki.

Az álladalmi méntelep, a megyei és minden magán állat-orvos bevonatott a vizsgáló és felügyelő bizottságba, a vészes hely katonasággal körülvéteztet, a község szarvasmarhaállomá-nya istállóra szorítottat, szóval minden lehető elkövettek.

Ennek köszönhető, hogy csirájában fojtattott el a veszély, a károsodás csekély, mert csak kettő döglött meg, egy lebua-kóztatott, a hét beteges meggyógyult. A zárlat azonban még szigoruan tart a veszteglési idő lejártáig.

Sokan kétségbe vonják, hogy marhavész lett volna, mert az azon csoportból széthordott marhákban mai napig sem mu-tatkozott baj, miután azonban a szakvélemény határozottan ál-títja, hogy marhavész volt, ennek kell hitelt adnunk és ha hi-yatalos helyen utánna járnak, hogy miképpen huzoztatott be e baj a veszteglő intézmény daczára is, — a hiányos intézkedések egyik árnyoldalára bizonyonnyal rá is jönnek. Mellesleg ugy érte-sülünk, hogy a törcsvári vesztegintézeti igazgató egy nyugal-mazott 63 éves katona, ki a pályázatnál jobbnál-jobb diploma-tikus orvosokon diadalmaskodott. Veszteglőintézet és diploma nélküli 63 éves igazgató, e mellett nagy költséggel fenntartott

m. kir. állatorvosi tanintézet, melynek jobb hallgatói is alig kapnak megfelelő állomást, ez oly anomalia, mely csak nálunk fordulhat elő! És azután lármázunk, hogy a külföld miért zárja el határait kérődzőink bevitelére ellen! —

E tudósítás fájdalom legújabb híreink által részben megvan ezáltal!

* * *

Az 1874-ik XX-ik törvénycikk értelmében megalkotandó „vészbizottság“ Kolozsvár sz. kir. városa hatóságának területére megalakult és october hó 25-én délután 4 órakor tartá első ülését.

1. Polgármester Simon Elek a vészbizottságot megalakultnak nyilvánítja. Tagok a következők: polgármester elnök, főkapitány Minorich Károly, Dr. Bakonyi, Dr. Mina, Dr. Szombathelyi, Weinhold és Sárosi állatorvosok; Bán István, mezei rendőrfőnök, Biró József és Bányai István, mint a polgármester által kinevezett bizalmi tagok.

2. Polgármester felolvastatja a ministeri rendeleteket, melyben tudtul adatik, hogy Háromszéken marhavész uralg.

3. A vészbizottság az óvintézkedések szoros megartását elrendeli és pedig az 1874. XX. törvénycikk 17—28. §-ig.

4. A 17. §. tárgyalásánál (Marhaigazolvány) határozatba ment, hogy a nélkül marha a városba nem bocsátatik. Ezen §. miatt Dr. Mina indítványára felterjesztés határozatott a ministeriumhoz, hogy a mostani rossz szokás, miszerint minden egyes marhára külön igazolvány szokott kiállittatni, beszüntettségük és hogy a marhatulajdonos a kiindulási pontról oly igazolványt kapjon, melyben az összes marhalétszám van feljegyezve; mert megtörténhetik, hogy 80 darabbal indul el valaki és az utban abból néhány darab eldöglik, azoknak igazolványát elteszi és így a vizsgáló orvos mit sem gyaníthat.

5. A marhavásárra nevezve határozatott, hogy a kolozsvári marhák külön helyen legyenek és pedig a trencsivár bal részén a kolozsvári, a jobb részén az idegen marha.

6. A mézárosokra való felügyeletnél Dr. Mina indítványozta, hogy minden levágott marha belsőleg megszemléltessék, hosszas ellenvetések után határozatba ment.

7. Mindezekről plakat lesz kibocsátva, melyben különösen a marhászkodók kötelezettek arra, hogy minden betegülési esetet azonnal a hatóságnak feljelentsenek.

8. Végre Dr. Mina indítványára a polgármester megkéri a ministeriumot, hogy a törvénycikket kiegészítő rendeletet, mely 10064 ex 1875 sz. a. kelt, nagyobb számú példányban megküldje és hogy intézkedjék az iránt is, miszerint e rendelet minden gazda vétel útján is könnyen megszerezhesse.

* * *

Sepsi-Szent-Györgyről vett legújabb távirati tudósításunk szerint a vész állománya ma october 26-án reggel a következő: megbetegedett a külön legelőn levő marhákból 48, megdögölt nyolcz, lebunkóztatott 2; october 25-én a városban is fordult elő egy betegülési eset!

* * *

Miután gondoskodtunk arról, hogy a háromszéki marhavészről naponta nyerjünk hiteles tudósításokat, az „Erdélyi

gazda“ azonban hetenként csak egyszer jelenik meg, felkérjük a helybeli t. napilapokat ezeknek szives közlésére.

A szerkesztőség.

Hibaigazítás.

Az „Erdélyi gazda“ f. évi october 19-iki — 42-ik számában. „A monostori sajt készítése“ cikkben: 349-ik lap, 2-ik hasáb, alulról 8-ik sorban, megnyomtatja helyett, megnyomogatja olv. 350-ik lap, 1-ső hasáb, felülről 2-ik sorban, miért helyett mert olv. ugyanazon lap, 2-ik hasáb, felülről 1-ső sorban, néhány helyett vékony olvasandó.

Vidéki gazdasági tudósítások.

Bánabük, 1877 october 19,

Sarjunk a kedvezőtlen idő miatt csak közelebről takarítottát össze és nem a legjobb minőségű. Az udvarok a vetést csaknem egészen elvégezték, a falusiak kik a legnagyobb rendetlenséget követik, még semmit sem vetettek, ők ugyanis a min ugar volt azt csak jövő tavaszon egyszer megszántják és törökbuzával vetik be, most pedig az őszi törökbuza nyomára fogják vetni, melynek szedése most folyik. Burgonya szép és elég termett. Gyümölcs közül alma általában jól termett, szilva néhol sok, udvarunknak épen semmi. Káposzta szép, de rothad. Állataink egészsége jó és elég jó husban mennek a télbe, répa termés szép. A luczernások még egy-egy vékony kaszálást adnak. A vágottak ez évi növekedése igen szép.

Biró Géza.

Dicső-Szent-Márton, 1877 october 19.

Az őszi vetés jobb része be van fejezve, némely gazda kétszeri, más meg háromszori szántásba vetett rozsot és tiszta búzát. October 12-étől 15-éig nagy vásár volt, de csakis a neve, mert alig kelt el egy pár marha és inkább a kis borjúkat szedték. Takarmányunk van elég és jó minőségű. A törökbuza szedés october 10-én vette kezdetét, a termés silány és a mi van is, azt a korai hóharmat leforrázta és nincs teljesen megérve. Szüretünk october 16 és 17-én folyt le, gyönyörű idővel, de nagyon gyenge eredméllel.

Székely János.

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

Hirdetések.

(41.) **Eladó berbécs.** (1—3.)

Gróf Bethlen Gergelynél 30 darab különböző koru eredeti erdélyi fajtából angol Lincolnnal nemesített berbécs méltányos áron eladó.

Értekezhetni a tulajdonossal Kolozsvártt hársongárd-utca 10-ik szám alatt.

A nagy-szebeni tüzoltó kiállításon nagy arany érmet nyert!!!

A szegedi országos kiállításon érdeméremmel, a magyar országos tüzoltó szövetség Aradon tartott III. közgyűlésén nagy arany és ezüst éremmel lett kitüntetve.

WALSER FERENCZ

első magyar gép- és tüzoltó szergyár, harang- és érczöntöde.

Erdélyrészi és oláhországi fiókraktár: Kolozsvárt, bel-monostorutca.

Ajánlja legújabb szerkezetű szabadalmazott tűzfecskendőit, tüzoltó szereket és szerelvényeket tüzoltó egyletek és tüzoltók részére, elvállal kut, szivattyu, harang készítést és felszerelést jótállás,

legolcsóbb árak és részletfizetés mellett.

Főleg ajánlja a t. gazdaközönségnek saját gyártmányu és Transatlantik szivattyus kutjait, egyáltalában gyárának a vízvezetések teljes felszerelésére kiváló gonddal berendezett vízműszaki osztályát.

Ajánlja vízhatlan ponyvát és különböző szerkezetű fujtatóit lakatosok és kovácsok részére.

(37.) Mintajegyek, képes árjegyzékek kívánatra megküldetnek. (10-19)

Minden eddigi vilákiállításon haladása, jó izlése és versenyképessége miatt elsőrendű díjakat nyert!!!

Piaci árak.

A heti vásár		Egy hectoliter (=70 kupa)						100 kilo		1 köbméter	1 kilo
helye	napja	tiszta buza	elegy buza	rozs	árpa	zab	törökbuza	széna	szalma	tüzipa	marhahús
á r a k r a j o z á r o k b a n											
Beszterce	febr. 6.	950	850	460	—	230	325	280	110	320	28
Brassó	oct. 19	920	715	565	485	235	460	170	115	360	32
Csik-Szereda	oct. 10.	1050	850	625	550	300	550	280	100	175	22
Dés	oct. 23.	840	750	510	—	255	450	520	240	200	32
Déva	jun. 23.	1100	700	550	—	860	720	360	180	220	36
Erzsébetváros	oct. 20.	775	650	575	—	280	450	180	—	300	36
Fogarás	dec. 7.	775	710	575	450	200	600	140	36	—	24
K.-Fehérvár	oct. 20.	876	650	650	—	250	550	380	170	310	38
Gy.-Sz.-Miklós	oct. 20.	875	575	650	525	200	560	75	20	—	24
Kolozsvár	oct. 25.	830	—	535	—	260	585	280	150	320	38
M.-Vásárhely	oct. 18.	850	750	750	500	250	575	315	100	350	36
Naszód	aug. 23.	900	500	500	250	224	580	100	20	200	36
Nagy-Enyed	oct. 18.	825	700	550	—	230	550	200	60	235	36
N.-Szeben	oct. 23.	900	780	650	550	330	620	180	120	300	36
Segesvár	oct. 18.	850	680	630	—	280	530	180	110	200	32
S.-Sz.-György	oct. 15.	870	700	550	500	260	400	250	150	250	28
Szamosújvár	oct. 22.	890	640	530	—	265	620	350	70	400	30
Sz.-Régen	oct. 18.	975	675	625	330	240	600	250	100	240	34
Sz.-Udvarhely	oct. 16.	900	700	650	—	250	550	180	40	180	24
Torda	sept. 29.	850	700	550	350	200	550	200	25	180	36
V.-Hunyad	sept. 1.	875	800	600	—	250	600	160	80	300	36

Mellékletek

100 darabonként 1 forint 40 krajával számíttatnak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelők minden külön díj nélkül tetés szerint akárhányszor változtathatják.

Az „Erdélyi gazda” hirdetési díjszabályzata.										
A kívánt tér megnevezése	1 1-3 1-6 1-12 1-18 1-24 1-30 1-36 1-42 1-52									
	széri hirdetésnél									
f o r i n t										
10/16 v. egész oldal	12	33	64	120	170	216	260	290	320	360
8/16 v. fél „	6	17	32	60	90	110	130	150	160	180
4/16 v. negyed „	4	9	16	30	45	55	65	75	80	90
2/16 v. nyolczad oldal	3	5	9	16	24	30	35	40	45	50
1/16 v. tizenhatod „	2	3	5	9	15	18	20	23	25	27

Ezenkívül 30 kr. bélyegdíj annyiszor, a hányszor a hirdetés megjelenik.

Nyomatott Gáman János örökösainél, közeputca Minorita-épület.

Egyletünk t. tagjai és lapunk t. előfizetői

25% vagyis egy negyed rész, engedményben részesülnek, ha hirdetésük beküldésekor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.